

Ιστορικά - Έθνικά

■ Μνήμη: Τριήμερος Έποποιΐα του Κιλκίς-Λαχανά

Μετὰ τοὺς ναοὺς, κλειδώνουν καὶ τὶς θύρες τῆς ἱστορίας*

*«Στοῦ Κιλκίς τὴν ὀλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἢ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπ' ὀλίγα χορτάρια
πού 'χαν μείνη στὴν ἔρημη γῆ»*

† 19-21 Ἰουνίου 1913

Λιαβάζω ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἀθάνατη Ἑλλάς» τοῦ Δ. Καλλιμάχου, αὐτόπτου μάρτυρος καὶ «ἐθελοντοῦ ἱεροκήρυκος τῆς Ἐ' Μεραρχίας», γιὰ τὴν ἔνδοξη Μάχη τοῦ Κιλκίς:

«Ἐκεῖ πρὸς τὰ χαρακώματα ἕνας φαντάρος μας βαρέως πληγωμένος, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον δὲν θὰ διέφευγε τὸ μοιραῖον, ἀπὸ τὰς φλόγας τῶν καιομένων σπαρτῶν πού ὀλονέν τὸν ἐπλησίαζαν, λέγει πρὸς τὸν συνάδελφόν του πού ἐπῆγε νὰ τὸν βοηθήσει:

- Ἄφρησέ με, δὲν θέλω τίποτε. Ἐγὼ τώρα θὰ λέγω νῦν ἀπολύεις... ἀπάνω τους. Ἐπάνω τους, σὺ πάρε μόνον τὶς μπαλάσκες μου καὶ ρίξε καὶ τὶς δικές μου σφαῖρες γιὰ μνημόσυνο. **Ν**ά, καὶ τὸ παγούρι μου, ἔχει λιγάκι νερὸ νὰ δροσίσεις τὸ λαρύγγι σου καὶ τὸ φλογισμένο λιανοντούφεκό σου. Χτυπᾶτε τους.... καὶ ἔπεσε...»
(σελ. 61).

* * *

Ἡ Μάχη τοῦ Κιλκίς διεξήχθη ἀπὸ τὶς 19 ἕως τὶς 21 Ἰουνίου τοῦ 1913.

Τὸ πεδῖον τῆς μάχης, τὰ σιταροχώραφα τοῦ Κιλκίς, εἶχαν πιάσει

Λαϊκὴ λιθογραφία
τῆς Μάχης τοῦ Κιλκίς, 1913.

φωτιά από τὰ πυρὰ καὶ τὶς ὀβίδες. Οἱ βαριά τραυματισμένοι πολεμιστές, δὲν πέθαιναν ἀπὸ τὰ τραύματα. Ὅχι. Καίγονταν ζωντανοί. Σῶμα τραυματιοφορέων δὲν ὑπῆρχε. Φώτιζαν μὲ τὸ πληγωμένο κορμί τους τὴν ἱστορία καὶ φώναζαν: «Χαλάλι γιὰ τὴν Πατρίδα». **10.000** νεκροὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες, γιὰ τόσους μιᾶ ὁ Δημ. Καλλίμαχος κατὰ τὴν τριήμερο ἐποποιΐα τοῦ Κιλκίς-Λαχανᾶ. Καὶ βρέθηκαν χέρια προδοτῶν πού μετὰ ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια ξεπούλησαν μὲ τὸν μελάνι μιᾶς ὑπογραφῆς, αὐτὸ τῆς καρδιάς τὸ πύρωμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἀνθοῦ τοῦ Γένους μας. «Βόρεια Μακεδονία», τὸ γράφω καὶ «καπνίζουν τὰ μάτια μου ἀπὸ ὀργή». Τὸ ἀκούω ἀπὸ τοὺς πρώην καὶ νῦν νεκροθάφτες τῆς Μακεδονίας μας καὶ ὅλο τὸ δημοσιογραφικὸ κηφηναρῖο πού τοὺς δορυφορεῖ καὶ καταθλίβονται.

«Ἐνα ἀπέραντο “Ἐθνικὸ Νεκροταφεῖο”, πού κρύβει στὰ σπλάχνα του τὰ κορμιὰ χιλιάδων παλληκαριῶν, εἶναι ὁ τόπος μας. Καὶ πάνω στὰ κορμιὰ αὐτὰ στήθηκαν τὰ θεμέλια αὐτῆς τῆς πόλης. Καὶ τὸ σιτάρι πού φτιάχνει τὸ ψωμί μας, θεριεύει καὶ μεστώνει ρουφώντας ἀπὸ τὴν γῆ αἷμα ἀντὶ γιὰ νερό. Κάθε λόφος γύρω μας κι’ ἓνας “κρανίου τόπος”. Κάθε χωράφι κι’ ἓνας “ἀγρὸς αἵματος”. Τὰ πρώτα χρόνια, τ’ ἀλέτρια πού ὤργωναν τὴν γῆ, ἔφερναν στὴν ἐπιφάνεια λευκὰ κόκκαλα “κόκκαλα Ἑλλήνων ἱερά”, ἀντάμα μὲ σκουριασμένες ξιφολόγχες καὶ δερμάτινες παλάσκες, περασμένες σὲ ζωστήρες πού ἔζωναν, κάποτε λυγερὰ σώματα παλληκαριῶν. Κι’ ὅλοι μας λίγοπολύ, ἔχουμε νὰ θυμόμαστε πὼς κάποτε, σκάβοντας τὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν μας εἶχαμε βρεῖ σκουριασμένα ὄπλα κι’ ἀνθρώπινα κρανία...

* * *

Θυμᾶμαι τοὺς πρώτους περιπάτους πού κάναμε μὲ τὸ σχολεῖο ἐκεῖ κοντὰ στοὺς πρόποδες τοῦ Ἀη-Γιῶργη. Λόφος πού δεσπόζει στὴν πόλη τοῦ Κιλκίς, μὲ ὁμώνυμο μεταβυζαντινὸ Ναό.

Ἑλληνες στρατιῶτες
πλησίον τοῦ ποταμοῦ
Στρυμῶνος, 1913.

Ἡ δασκάλα μᾶς ἔλεγε, ὅτι οἱ παπαρροῦνες στὸν τόπο μας, εἶναι πιὸ κόκκινες ἀπὸ ἄλλοῦ, γιὰ τὸ παίρνουν τὸ χρῶμα τους ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν σκοτωμένων παλληκαριῶν. Κι’ ἐμεῖς διστάζαμε νὰ τὶς κόψουμε, ἀπὸ φόβο, μήπως καὶ ματώσουμε τὰ χέρια μας...» (Σ. Λίβας, μετέπειτα στρατιωτικὸς γιατρός,

μαθητής στο Κιλίκις την δεκαετία του '30, στο βιβλίο του «Η παλιά, μικρή μας πόλη». Σε κείμενο με τίτλο «Οί Μαχητές του Κιλίκις», σελ. 179).

Φέτος (2020) «οί παπαρούνες στον τόπο μας» δὲν ματώνουν. **Φέτος** δακρῦζουν. **Εἶναι** ἡ πρώτη φορὰ πού δὲν θὰ τιμηθοῦν τὰ λαμπρὰ παλληκάρια, οἱ ἀθάνατοι Κιλκισιομάχοι, μὲ παρέλαση καὶ ἐκδηλώσεις. **Ἐκεῖνοι** καίγονταν ζωντανοί, λαβωμένοι μὲς στὰ στάχυα, λαμπάδες ἐλευθερίας, ἀτρόμητοι, ἄφοβοι, πραγματικοὶ Ἕλληνες.

«Τρεῖς μέρες κάνουν πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.

Χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο στὸ μάτι»,
ὅπως τραγουδᾷ ἡ λαϊκὴ μουσικὴ σὲ ἓνα κολοκοτρωναϊκὸ στιχούργημα. **Τρεῖς μέρες** πού ἔκριναν τὴν τύχη ὄχι μόνον τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅλης.

* * *

Μετὰ τὶς θύρες τῶν ἐκκλησιῶν, κλείνουν καὶ οἱ θύρες τῆς ἱστορίας. Μετὰ τὴν ἀσέβεια στὸν Χριστὸ καὶ τοὺς Ἁγίους του, ἦρθε ἡ σειρὰ καὶ τῶν ἡρώων νὰ καταφρονηθοῦν. **Δύο** εἰκονοστάσια ἔχει τούτη ἡ Πατρίδα. **Τὸ** εἰκονοστάσι τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὰ μυρόβλυτα λείψανα τῶν Ἁγίων καὶ τὸ εἰκονοστάσι τοῦ Γένους μὲ τὰ κόκκαλα τὰ ἱερὰ τῶν Ἑλλήνων. **Αὐτὰ** λατρεῖ, αὐτὰ προσκυνᾷ, αὐτὰ τιμᾷ καὶ σέβεται. **Αὐτὰ** εἶναι ἡ Ἑλλάδα, χάρις σ' αὐτὰ ζῆ, ἀναπνέει καὶ πορφυρώνει τὶς παπαρούνες της.

Φέτος (2020), πρώτη φορὰ, δὲν λιτανεύτηκε ὁ Ἐπιτάφιος, δὲν συνοδέψαμε, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, τὸν Ἐσταυρωμένο Σωτῆρα μας. **Φέτος** πρώτη φορὰ δὲν θὰ λιτανεύσουμε τὴν σημαία μας, δὲν θὰ παρελάσει «τὸ ποτάμι τῆς ζωῆς» γιὰ νὰ τιμήσει τὸ ἀθάνατο ποτάμι τῆς τιμῆς.

Στὶς παραλίες, στὶς καφετέριες, στὰ ποικιλώνυμα κέντρα διασκέδασης Μυκόνου καὶ λοιπῶν νήσων, ἀγκαλιά, καὶ βέβαια οἶκοι ἀνοχῆς, ὁ ἓνας πάνω στὸν ἄλλο. **Ἐκεῖ** ὁ ἴος τρέμει καὶ ἐξαφανίζεται. **Μόνο** στοὺς ναοὺς καὶ στὶς παρελάσεις θεριεύει καὶ ἐξαπλώνεται. **Ὅπου** Πίστη καὶ Πατρίδα, νοσοφοβία καὶ σκληρὲς ἀπαγορεύσεις. **Ὅπου** γλέντι καὶ χαρὰ, πεδῖον ἐλεύθερο καὶ κανεὶς φόβος.

Ρωτῶ: Ἄν παρήλαυναν μόνον τὰ ἀγῆματα τῶν σηματοφόρων

Τὸ πεδῖο τῆς μάχης τοῦ Κιλίκις, πρὶν τὴν ταφὴ τῶν νεκρῶν.
Φωτογραφία Jean Leune.
Διακρίνεται ἡ Ἑλὲν Βιτιβίλια-Λέν, ἀνταποκρίτρια τοῦ Περιοδικοῦ L'Illustration, 2.8.1913.

Τὸ καταστραμμένο Κιλκίς.

καὶ παραστατῶν, σύλλογοι καὶ στρα-
τὸς τηρώντας τὶς περιβόητες «ἀπο-
στάσεις ἀσφαλείας», τί πρόβλημα θὰ
ὑπῆρχε; **Κι** ἂν ὁ κόσμος παρακολου-
θοῦσε ἀριάριά, τί θὰ γινόταν; **Τίποτε.**

Δὲν ξέρω, ὅμως πολὺ φοβᾶμαι πῶς
μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ ἰοῦ, δὲν θὰ ξανα-
δοῦμε οὔτε παρελάσεις οὔτε πρωϊνὴ
προσευχὴ στὸ σχολεῖο οὔτε ἐθνικὲς ἢ θρησκευτικὲς ἐκδηλώ-
σεις μὲ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ. **Αὐτὰ** ποὺ μελετοῦσαν τόσα χρό-
νια οἱ ἐθνομηδενιστὲς καὶ ἐκκλησιομαῖχοι, νὰ καταργηθεῖ ὅ,τι
ἀφορᾷ τὰ τζιβαϊρικὰ μας τὰ πολυτίμητα, τὴν Πίστη καὶ τὴν
Πατρίδα. **Τὸ** μεγάλο μας ἀμυντήριο ποὺ λέγεται μνήμη, αὐτὸ
ποὺ μᾶς κράτησε στοὺς αἰῶνες μὲ τὴν πληθυντικὴ, τὴν δια-
χρονικὴ ψυχὴ του. **Τὸ** «ἐμεῖς» τοῦ Μακρουγιάννη, καταργεῖται.

* * *

Νὰ κλείσω, τιμώντας τοὺς ἥρωες τῆς Μάχης τοῦ Κιλκίς,
μὲ τοὺς στίχους τοῦ ἐθνικοῦ μᾶς ποιητῆ Κωστῆ Παλαμᾶ, ποὺ
τοὺς ἀπήγγειλε τὸ 1928, κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημεί-
ου ποὺ δεσπάζει στὸ ἥρωον τῆς Μάχης. **Ὁ** ὕμνος ὀνομάζεται
«ἡ Πατρίδα στοὺς νεκροὺς τῆς».

Νά, πῶς τελείωνε ὁ ποιητής:

« - **Παιδιά** μου, ὅσοι, προφῆτες μου, στρατιῶτες, ἀρχηγοί,
σὰν τὰ λιοντάρια στήσατε κορμιὰ καὶ σὰν τὰ κάστρα,
καὶ μεσ' στὴ μακεδονικὴ ματοθρεμμένη γῆ
βάλατε τὴν εἰκόνα μου φερτὴ σὰν ἀπὸ τ' ἄστρα
στοῦ Λαχανᾶ καὶ στοῦ Κιλκίς τὴν ἐκκλησιὰ τὴν πλάστρα,
πνοὲς κι' ἂν πλανᾶστε σ' ἄλλη ζωὴ, λείψανα κι' ἂν κοιμᾶστε,
σᾶς λειτουργῶ στὴ δόξα μου. Μακαρισμένοι νά 'στε».

□

(*) Βλ. <https://www.newsnowgr.com/>. Τοῦ Δημητρίου Νατσιοῦ, Δασκάλου. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.